

ОБРАЗА ЧЕСТІ І ГІДНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ, ПОГРОЗА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЮ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Якименко Анна В'ячеславівна

студентка

Полтавського фахового коледжу

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Полтава, Україна*

Військовослужбовці, які стоять на захисті національної безпеки та інтересів своєї країни, безумовно, є однією з найважливіших складових сучасного українського суспільства. Вони несуть відповідальність за забезпечення безпеки громадян та захист національних кордонів. Однак, разом з високим статусом та патріотичним покликанням, військовослужбовці також стикаються з різноманітними викликами, серед яких особливе значення має збереження їхньої честі і гідності.

Поняття образи честі і гідності для військових мають вирішальне значення, оскільки вони впливають на їхній авторитет, довіру та ефективність у виконанні службових обов'язків.

В 2021 році розділ XIX Особливої частини Кримінального кодексу України¹ було доповнено статтею 435-1 «Образа честі і гідності військовослужбовця, погроза військовослужбовцю», в якій визначено такі три форми об'єктивної сторони кримінального правопорушення:

- образа честі і гідності військовослужбовця;
- погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна військовослужбовцю, який здійснює заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації, його близьким родичам чи членам сім'ї;
- виготовлення *та* поширення матеріалів, які містять образу честі і гідності, погрозу вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна військовослужбовцю, його близьким родичам чи членам сім'ї.

Потерпілим від цих кримінальних правопорушень може бути виключно військовослужбовець, його близький родич або член сім'ї.

Аналізуючи поняття "образи" у юридичному контексті, важливо відзначити, що Кримінальний кодекс України 1960 року містив загальну норму про образу будь-якої особи (стаття 126), а також норму щодо образи почуттів громадян у зв'язку з їх релігійними переконаннями (стаття 66), а також ряд спеціальних норм, що стосувалися образи окремих категорій

¹ Кримінальний кодекс України: із змінами та доповненнями. 2001. № 107. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

потерпілих. Однак усі ці дії, що виражали образу, декриміналізувалися у чинній версії Кримінального кодексу 2001 року, за винятком образи почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями (стаття 161).

У чинній редакції КК 2001 року, образу військовослужбовця віднесено до злочинів проти громадського порядку. Відповідно до постанови ПВСУ від 7 лютого 2003 року, "тяжка образа" визначалася як явно непристойна поведінка, що особливо принижує гідність чи ганьбить честь винного або його близьких. Таке розуміння образи в практиці майже повністю збігається з формальним визначенням у КК.

Згідно з п. 4 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» від 27.02.2009 р. № 1² «під гідністю слід розуміти визнання цінності кожної фізичної особи як унікальної біопсихосоціальної цінності, з честю пов'язується позитивна соціальна оцінка особи в очах оточуючих, яка ґрунтується на відповідності її діянь (поведінки) загальноприйнятим уявленням про добро і зло».

Виходячи з вищезазначених положень, можна стверджувати, що приниження честі і гідності в кримінально-правовому контексті – це дії, що спрямовані на приниження або відкидання позитивних якостей особи в очах суспільства (приниження честі) та самооцінки особи (приниження гідності).³ Приниження честі і гідності військовослужбовця, згідно зі статтею 435-1 Кримінального кодексу, – це зменшення або відкидання позитивних якостей, пов'язаних з виконанням ним завдань щодо національної безпеки і оборони, а також стримування збройної агресії проти України.⁴ Образа полягає в приниженні честі та/або гідності, вираженому в нечесній формі.

Збільшення суспільної небезпечності приниження честі і гідності військовослужбовця, його родичів чи членів сім'ї, пов'язано з тим, що такі дії вчиняються в контексті їхньої службової діяльності.⁵ Проте важливо зауважити, що визнання образи військовослужбовця на основі особистої антипатії не повинно бути визнане кримінально протиправним за даною кваліфікацією.

² Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» від 27.02.2009 р. № 1

³ Рибалка В.В. Честь і гідність особистості як фактори індивідуальної та соціальної безпеки. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Сер. психологічна. 2009. Вип. 1. С. 50.

⁴ Підгородинський В. Поняття честі та гідності особи. Вісник прокуратури. 2009. № 10. С. 93.

⁵ Левицький М.О. Право військовослужбовців на честь та гідність. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2019. № 42. Т. 1. С. 84.